

Kraków, dnia 05 września 2026 r.

**UNIwersYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE**

dr hab. Agnieszka Walecka-Rynduch, prof. UJ

Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jagielloński
a.walecka-rynduch@uj.edu.pl

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr **Anny Słani**

**DZIENNIKARSTWO WOJENNE CZY POKOJOWE?
MODELE RELACJONOWANIA KONFLIKTU IZRAELSKO-
PALESTYŃSKIEGO
W MEDIACH ARABSKICH, AMERYKAŃSKICH I IZRAELSKICH W
2021 ROKU**

przygotowanej pod kierunkiem promotora dr
hab. Mariusza Kolczyńskiego, prof. UŚ

Pani magister Anna Słania przygotowała rozprawę doktorską w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, poświęconą zmianie paradygmatu komunikowania dziennikarzy i mediów informacyjnych podczas relacjonowania konfliktów zbrojnych w środowisku pogłębiających się procesów mediatyzacji i remediatyzacji.

Przedstawioną dysertację należy wpisać w poczet opracowań z obszaru medioznawstwa kognitywistycznego, pod pojęciem którego rozumiem pole badań interdyscyplinarnych z zakresu nauk o komunikacji społecznej i mediach,

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

dziennikarskiego w warunkach konfliktu zbrojnego. Autorka osadza swoje badania między dwoma założeniami dyskursywnymi: modelem dziennikarstwa pokojowego i modelem dziennikarstwa wojennego, obecnymi w przestrzeni medialnej podczas relacjonowania konfliktów zbrojnych, a w dobie wojny kognitywnej należy podkreślić, że też modelami, które są realizowane w przestrzeni mediów i komunikacji w zmediatyzowanej sferze publicznej w MediaPolis.

W perspektywie tak zarysowanego dyskursu należy podkreślić, że Autorka starannie określiła przedmiot badań, a podjęte przez nią w pracy problemy naukowe i zaproponowane rozwiązania metodologiczne oraz przeprowadzone badania stanowią wkład w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Magister Anna Słania potwierdziła w rozprawie doktorskiej zarówno swoją ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie, jak i wiedzę szczegółową. Wykazała się samodzielnością w prowadzeniu pracy naukowej, w tym umiejętnością przeprowadzenia badań empirycznych, korzystając z wielowymiarowej metody triangulacji. **W efekcie należy stwierdzić, że przedłożona dysertacja spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach.**

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

Wartość naukowa rozprawy:

Oryginalność badań:

Przedstawiona dysertacja jest dziełem oryginalnym. Każdy z przedstawionych rozdziałów (które omówię w dalszej części recenzji) stanowi kompetentne i kompleksowe przedstawienie założenia badawczego Autorki.

Celem rozprawy, jak wskazuje Autorka na stronie 9, jest „identyfikacja poszczególnych mechanizmów wojennego i pokojowego modelu relacjonowania wojny 11-dniowej w 2021 roku w relacjach wybranych mediów, a także sprawdzenie, w jakim zakresie oraz w jaki sposób poszczególni nadawcy wykorzystują te mechanizmy”. Dla realizacji ww. zadania Autorka zaproponowała skonstruowanie narzędzia badawczego, które umożliwi identyfikację mechanizmów dziennikarstwa wojennego i pokojowego, którego zasadność sprawdziła, poddając analizie trzy anglojęzyczne i opiniotwórcze media o zasięgu globalnym: Al-Dżazirę, The Times of Israel oraz CNN. Do zasadności konstrukcji narzędzia badawczego odniosę się jeszcze w dalszej części recenzji.

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wartość naukowa rozdziałów:

Dysertacja pani Anny Słani składa się z dwóch zasadniczych części: teoriopoznawczej i empirycznej. W części pierwszej Autorka charakteryzuje kluczowe dla rozprawy pojęcia: dziennikarstwa wojennego i dziennikarstwa pokojowego, ukazując je z jednej strony na tle bogatej literatury przedmiotu – tu Autorka najczęściej odwołuje się do publikacji norweskiego socjologa i badacza mediów Johana Galtunga, który jako pierwszy wskazał na owe dwa (przeciwstawne) modele relacjonowania konfliktów zbrojnych, charakteryzujące się odmiennymi założeniami, celami i mechanizmami konstrukcji przekazów medialnych skoncentrowanych na ukazywaniu przemocy; z drugiej strony wprowadza już pierwsze teoretyczne rozróżnienia między dziennikarstwem pokojowym a wojennym – w ujęciu diachronicznym – opisując sposoby narracji medialnej charakterystyczne dla konfliktów zbrojnych w XX wieku. Tu na szczególną uwagę zasługuje część 1.3.4. rozdziału pierwszego „Praktyczna implementacja dziennikarstwa pokojowego i wojennego w kontekście uwarunkowań współczesnego ekosystemu medialnego – wyzwania, szanse, zagrożenia”, w której Autorka odnosi się do istotnej nierównowagi w wykorzystywaniu analizowanych modeli podczas relacji medialnych. Jako główne wskaźniki budowania tej dysproporcji wyróżnia: uwarunkowania ekonomiczno-instytucjonalne; uwarunkowania organizacyjno-produkcyjne; uwarunkowania polityczno-wojskowe. Okażą się one kluczowe w aspekcie budowania ramy metodologicznej dysertacji. Rozdział drugi dysertacji, który również zaliczam do części teoriopoznawczej, to historyczny zarys konfliktu izraelsko-palestyńskiego oraz próba przedstawienia sposobów relacjonowania w mediach poszczególnych jego etapów. Część empiryczna dysertacji również składa się z dwóch rozdziałów (trzeci i czwarty), w których Autorka charakteryzuje przyjętą metodologię prowadzonych badań, przybliżając: wybrany problem i cel badawczy, zasięg i zakres badania oraz postawioną hipotezę główną, która brzmi: H1: **W medialnym obrazie konfliktu izraelsko-palestyńskiego dominuje wojenny model dziennikarstwa** (str. 120), i pytania badawcze, które stawia celem weryfikacji hipotezy.

PB1. Co charakteryzuje współczesne dziennikarstwo wojenne i pokojowe?

PB2. Jakie cechy dziennikarstwa wojennego i pokojowego charakteryzowały

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

treści na stronach internetowych?

PB3. Jakie cechy dziennikarstwa wojennego i pokojowego charakteryzowały treści na platformie Facebook oraz X?

PB4. Który model relacjonowania bardziej angażował audytorium w mediach społecznościowych?

PB5. Czym różniły się relacje w mediach społecznościowych od relacji na stronach internetowych w kontekście wskaźników dziennikarstwa pokojowego i wojennego?

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Ostatnim elementem części metodologicznej pracy jest omówienie przyjętych metod i narzędzi badawczych. Autorka posługuje się triangulacją metodologiczną łącząc metody jakościowe i ilościowe.

Czwarty rozdział dysertacji i jednocześnie druga część opracowania metodologicznego i właściwa część badania empirycznego to analiza modeli relacjonowania konfliktu izraelsko-palestyńskiego w 2021 roku w Al-Dżazirze, CNN oraz The Times of Israel. Autorka zawarła w niej następujące podrozdziały:

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

- Wojenny i pokojowy model dziennikarstwa w medialnym obrazie wojny 11-dniowej – wyniki analizy oraz odbiór i zaangażowanie odbiorców w mediach społecznościowych. Wspomniana w pierwszej części analiza opierała się na omówieniu następujących części: sposób ukazywania przyczyn, przebiegu oraz implikacji konfliktu; sposób ukazywania rozwiązań konfliktu; orientacja na elity vs. orientacja na społeczeństwo; język relacji; materiały wizualne i audiowizualne; stroniczość i sposób ukazywania stron konfliktu.

- Odbiór i zaangażowanie odbiorców w mediach społecznościowych Autorka omówiła je na przykładzie platformy Facebook i Platformy X.

Całość dysertacji zakończona została wnioskami i przedstawieniem pola dyskusji. Do dysertacji Autorka dołączyła również schemat skonstruowanego drzewa kodowego oraz zestawienie wskaźników wojennego i pokojowego modelu dziennikarstwa, cechujących materiały poszczególnych nadawców we wszystkich kanałach relacjonowania, oraz bibliografię.

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

Wartość merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska Pani magister Anny Słani jest bez wątpienia ciekawym materiałem badawczym, który doskonale wpisuje się w obszar badań nad komunikowaniem politycznym w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. Chciałabym w tym miejscu zasygnalizować kilka punktów, które proponowałabym, gdyby Autorka decydowała się na wydanie publikacji drukiem, poddać uściśleniu lub doprecyzowaniu.

Zdecydowanie najciekawszymi rozdziałami rozprawy jest część empiryczna (rozdziały trzeci i czwarty). To w nich Autorka zawarła właściwą i poznawczo interesującą analizę, rozważając rolę dziennikarzy w zmediatyzowanej sferze publicznej. Słusznie zauważyła, że rozwój technologii ukształtował media, których głównym zadaniem jest produkcja informacji, ale już rodzaj przyjętej narracji związany jest z przyjętą doktryną polityczną. Współczesne technologie stworzyły zatem nowe możliwości relacjonowania konfliktów zbrojnych. Odbiorcy mogą otrzymywać informacje w czasie rzeczywistym, często także od samych uczestników wydarzeń. Zwiększa to w naturalny sposób różnorodność źródeł informacji, ale też niesie za sobą nowe wyzwania związane z dezinformacją i nieetycznym wykorzystaniem sztucznej inteligencji do tworzenia przekazów – mam tu na myśli obszar propagandy komputacyjnej i hahagandy. W tym aspekcie odczułam w pracy pewien niedosyt poznawczy; Autorka wprowadzie umiejscawia badane zjawiska w aspekcie szerszym – procesie mediatyzacji wojny, poprawnie definiując, że dotyczy on „sposobu, w jaki media przedstawiają konflikty szerokiemu audytorium. Skupia się na konstrukcji narracji, ram interpretacyjnych i selekcji oraz na tym, jak media interpretują i relacjonują wydarzenia, a nie na tym, jak wpływają na ich przebieg”. I dalej na tej samej stronie zaznacza: „Co więcej, relacje medialne stają się obiektem manipulacji różnych aktorów, w tym rządów i wojska, które mają interes w kontrolowaniu narracji na temat toczących się działań zbrojnych”, - ale nie odnosi się do idących za tym zjawiskiem zmian, które są związane chociażby z wkraczaniem w kolejną erę komunikowania politycznego (w moim przekonaniu w szóstą - Walecka-Rynduch A. (2025). *Archetypes (in) polarity : the media-linguistic dimension of political communication in the MediaPolis*, W: Bączkowska A., Hess A., Szymańska A., (Ed.) (2025). *Linguistic and media studies perspectives on research into social and political polarisation : the case of Poland*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, pp. 45-62.).

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

W tym miejscu warto byłoby mocniej podkreślić kilka ważnych dla badanego zjawiska aspektów:

a. pogłębiającej się stronnicości mediów – Autorka w różnych miejscach odnosi się do tej problematyki, jednak nie dość wyraźnie wyjaśnia to w analizie zmiany samego paradygmatu.

b. pogłębiającej się mediatyzacji i remediatyzacji - Autorka pobieżnie zwraca uwagę „Odmienna dynamika charakteryzuje mediatyzację, którą badacze definiują jako dynamiczny, wielkoskalowy proces, w którym media stają się integralną częścią kultury i dynamiki społecznej, oddziałując na sposoby interakcji pomiędzy aktorami następującej triady – społeczeństwa, wojska i ośrodków władzy”. Dalej Autorka wprowadza kategorie faz mediatyzacji wojny, ale czyni to (w moim przekonaniu niewłaściwie) w oderwaniu od analizy zjawiska samej mediatyzacji i ewolucji paradygmatu komunikowania politycznego, co zaznaczyłam wyżej. Warto podkreślić, że już na początku lat 90. XX w. Howard Kurtz („Media Circus”) analizując procesy zachodzące w mediach sygnalizował, że obecna rywalizacja toczy się o nieustanne poszerzanie pola informacji, czyli tego, co odbiorca/wyborca/widz powinien wiedzieć (z punktu widzenia nadawcy). Mediatyzacja wojen przejmuje również ten proces, wkraczając w kolejny etap relacji media-polityka-wojna.

c. zmiany archetypów i polityków, i dziennikarzy w MediaPolis (sfera publiczna przesiąknięta różnymi kanałami komunikowania mediów tradycyjnych i nowych, a także nowych nowych), która pokazuje, że mamy obecnie do czynienia z dominacją tych, którzy posiadają albo własne media, albo nowe kanały komunikacji (Hiperego), oraz potrafią kreować przekaz za pomocą innych kanałów komunikacji (mikromediów) – w tym aspekcie Autorka słusznie poddała analizie platformy Facebook i X, ale nie uwzględniła w omawianym materiale elementów związanych z zaznaczonymi na stronie 38 zagrożeniami dezinformacji – AI slopy i hahaganda. Obydwa te procesy są widocznymi środkami oddziaływania na odbiorców w doktrynie liberalno-zachodniej; warto byłoby sprawdzić to zjawisko i te procesy w drugiej grupie analizowanych przekazów.

Druga uwaga dotyczy zarysowanego celu pracy i postawionej hipotezy badawczej. Jak wspomniałam w pierwszej części recenzji, Autorka zaznacza, że celem rozprawy jest „identyfikacja poszczególnych mechanizmów wojennego i

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

pokojuowego modelu relacjonowania wojny 11-dniowej w 2021 roku w relacjach wybranych mediów, a także sprawdzenie, w jakim zakresie oraz w jaki sposób poszczególni nadawcy wykorzystują te mechanizmy” (str. 9). W hipotezie zawiera jednak tezę, stwierdzając: H1: W medialnym obrazie konfliktu izraelsko-palestyńskiego dominuje wojenny model dziennikarstwa; pytania badawcze dotyczą jednak sprawdzenia, który z przyjętych modeli jest dominujący (czemu służy opracowany klucz kategoryzacyjny), oparte na odpowiednich wskaźnikach badania. Dla intersubiektywnej sprawdzalności hipoteza powinna dotyczyć domniemanej stronniczości i asymetryczności relacji badanych mediów. Hipoteza, w której znajduje się już rozwiązanie problemu badawczego, nie jest intersubiektywnie sprawdzalna.

Dla metodologicznego porządku warto byłoby rozszerzyć część klucza, sygnalizując, w jaki sposób dobrane zostały wskaźniki i badane zmienne (szczególnie w odniesieniu do materiałów ze stron internetowych). Może warto byłoby zachować klasyczne podziały na zmienne ilościowe i jakościowe oraz dokonać klasyfikacji zmiennych ze względu na istnienie zależności (czyli powiązań między nimi (zależne, niezależne, współzależne). Pozostawiam tę uwagę do rozważenia Autorce. Uwaga ma charakter porządkujący. Podkreślam jednocześnie, że Autorka założyła w badaniu wybór jednej dominującej zmiennej i w tym względzie nie mam uwag do konstrukcji drzewa kodowego i otrzymanych na jego podstawie wyników.

Trzecia uwaga dotyczy prowadzonej analizy dyskursu, w której warto uporządkować kwestie związane z tzw. językiem w działaniu – badacz nie tyle patrzy na same używane słowa, ale na to, w jaki sposób te słowa tworzą określoną rzeczywistość i jaki mają wpływ na relację; a dalej na kontekstowość wypowiedzi w warstwie denotacji i konotacji. Przygotowując opracowanie publikacyjne, Autorka powinna jeszcze raz zweryfikować opracowane drzewo kodowe, a także wskaźniki potrzebne do analizy sentymentu, tak aby bezdyskusyjnie wskazać na obieraną przez nadawców narrację, pokazując jej cel i stronniczość doboru rozwiązań komunikacyjnych. W tym miejscu warto odnieść się do zawartej w ostatniej części przeprowadzonego badania analizy emocji odbiorców komunikatów na platformach społecznościowych. To prawdopodobnie najtrudniejsze zadanie, jakie postawiła przed sobą Autorka. Jak zaznaczyła, „średni rozkład poszczególnych reakcji pozwala na zdefiniowanie ładunku emocjonalnego,

**UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE**

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

jaki niosą ze sobą analizowane modele relacjonowania” (str. 176). Autorka prawidłowo wyznaczyła podstawowe emocje i w analizie 0-1 próbowała zakodować otrzymane komentarze w nachyleniu neutralnym, pokojowym i wojennym. Jak podkreśliła, „w przypadku postów na platformie Facebook gromadzono informacje o liczbie poszczególnych reakcji („polubienie”, „super”, „gniew”, „smutek”, „trzymaj się”, „szok”, „śmiech”), komentarzy oraz udostępnień”. W przypadku platformy X gromadzono informacje o liczbie polubień, komentarzy oraz udostępnień. Opisanym kategoriom odpowiada 13 zmiennych, które zawarte zostały w książce kodowej”. Dla zachowania intersubiektywnej sprawdzalności warto byłoby użyć narzędzi ułatwiających analizę sentymentu – przykładowo modelowe ujęcie BERT (Bidirectional Encoder Representations from Transformers). Uwaga ma również charakter porządkujący materiał, a jej zastosowanie w ewentualnej przyszłej publikacji pozostawiam decyzji Autorki.

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,

Mediów i Komunikacji

Społecznej

Powyższe uwagi mają charakter naukowej i merytorycznej dyskusji i nie wpływają na pozytywną ocenę recenzowanej dysertacji.

Poprawność redakcyjna rozprawy:

Układ pracy jest przejrzysty i logiczny. Dobór narzędzi metodologicznych jest poprawny, a zastosowana metoda triangulacji zasadniczo podnosi wartość pracy, a także znacząco wpływa na jej odbiór przez czytelnika. Decyzji Autorki, w razie druku publikacji, pozostawiam zasygnalizowane wyżej uwagi metodologiczne dotyczące rozbudowania analizy emocji i wzbogacenia merytoryki drzewa kodowego, przy doborze wskaźników o wskazanie elementów zależności.

Słabszą stroną pracy jest kwestia jej redakcji. Pojawiają się błędy stylistyczne oraz interpunkcyjne, nie do końca została dopracowana również warstwa redakcyjna zapisów bibliograficznych w przypisach.

Ocena końcowa:

Dysertacja doktorska **Pani magister Anny Słani** jest ważnym i potrzebnym studium. Zawarta w pracy dyskusja jest cennym źródłem wiedzy dla adeptów sztuki

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl

dziennikarskiej, głównie w warstwie rozważań nad etyką dziennikarską, a także rolą dziennikarza w skomplikowanej obecnie rzeczywistości medialnej w dobie AI.

Przytoczone aspekty teoretyczne i przeprowadzona analiza rzucają ciekawe światło na rolę dziennikarstwa pokojowego (propagandy pokoju, jak padło w pracy), a dziennikarstwa wojennego – widocznego także w relacjach w skali mikro – indywidualnych kontaktach społecznościowych użytkowników mediów społecznościowych. Dzięki wskazaniu na te zmienne Autorce udało się stworzyć jasną klamrę między założeniami teoretycznymi pracy a wynikami badań empirycznych.

Podsumowując recenzowaną dysertację – **ze względu na odpowiednią wartość poznawczą uznaję, że praca stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, jak również rekomenduję publikację drukiem, jako cenne i ważne źródło wiedzy.**

Wobec powyższego stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska autorstwa magister Anny Słani, *Dziennikarstwo wojenne czy pokojowe? Modele relacjonowania konfliktu izraelsko-palestyńskiego w mediach arabskich, amerykańskich i izraelskich w 2021 roku*, spełnia wymogi stawiane w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z 2018 roku, poz. 261) i wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o **dopuszczenie magister Anny Słani do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora.**

Kraków, 5 września 2026 r.

data sporządzenia recenzji

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Dziennikarstwa,
Mediów i Komunikacji
Społecznej

podpis

recenzenta

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

30-348 Kraków

tel +48 (12) 664 55 33

fax +48 (12) 664 58 55

idiks.sekretariat@uj.edu.pl

www.media.uj.edu.pl